

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

TÜRKİYE'DE ŞEHİRLERİN YATAY BÜYÜMESİ MÜMKÜN MÜ!

29.11.2020 04:15:50

Türkiye'de Şehirlerin Yatay Büyümesi Mümkün mü!

Türkiye'de hızlı kentleşmeden kaynaklanan çok önemli bir şehircilik problemimiz var. Batı ülkelerinde Sanayi Devrimi'yle birlikte kentlerde endüstrinin gelişmesi ve artan işgücü talebine bağlı olarak kırdan yavaş yavaş çekilen nüfus kayda değer bir sorun oluşturmazken bizde böyle olmadı. Başta İstanbul ve Ankara olmak üzere, şehirlerimiz sanayiden ziyade hizmet sektörünün ihtiyacı ve altyapı inşaa faaliyetleriyle kırdan nüfus çekmeye başlamıştır.

Özellikle 1950'li yıllardan itibaren kırdan kente yoğun göç dalgası ile karşı karşıya kalan şehirlerimiz hızlı ve plansız büyümüşler, üretilen konut miktarı gelenlerin taleplerini karşılayamayınca büyük şehirlerimiz kısa zamanda gecekonduyla çevrilmiştir. Yıllar geçmiş konut sorunu çözülmemiş, fakat şehirleri kuşatan gecekondu imar aflarıyla yasal hale getirilmiştir.

Her imar affi kaçak yapılaşmayı körüklemiş, plansız kentleşme ve gecekondulaşma altyapısı olmayan yüksek binaları teşvik etmiş, ardarda gelen depremler bu sağlıksız kentleşmeyi yüzümüze çarpsa da, nihayet birkaç gün önce İstanbul Kartal'daki binanın çöküşünde olduğu gibi ders almak mümkün olmamıştır.

İşte tam bu süreçte Cumhurbaşkanımızın geçen yıl verdiği beyanatın devamı olarak Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum da Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi doğrultusunda bir açıklama yapmış ve bundan böyle Türkiye kentlerinin dikey değil, yatay büyüyeceğini belirtmiştir.

Peki bu mümkün mü? Hadi tartışalım...

Türkiye'nin arazi varlığı yatay mimariye uygun değildir. Türkiye'deki şehirlerin büyük kısmı (neredeyse tamamı) tarımdan geçiş yapmıştır. Yani önce köy, sonra kasaba, sonra şehir olmuştur. Seydişehir, Alağa gibi istisnalar hariç doğrudan sanayi kurulduktan sonra gelişen şehir sayısı çok azdır, bunlara belki birkaç tane de maden şehri eklenebilir. Geri kalanlar tarımsal üretim, sonra pazar, sonra şehir haline gelmiştir. Bu nedenle hemen yakınımızdaki Bafra ve Çarşamba örneğinden hareketle Adana, Konya, Manisa, Eskişehir, Adapazarı, Düzce, Bolu, Salihli, Turgutlu ve daha nice şehirlerimiz ovaların merkezinde kurulmuş ve tarımsal verimliliği yüksek topraklar üzerinde genişlemiştir.

Bu tespitler doğrultusunda bu tür şehirlerde yatay büyüme nasıl ve nereye doğru olacaktır? Cevap; çevredeki tarım alanlarına doğru. Yani şehir ne kadar yatay büyürse o kadar tarım alanı işgal edilecek. Eeee, peki hani tarım alanlarını koruma altına almıştık? Hani sanayiye bile açmayacaktık?

Coğrafya bilim insanı olarak hatırlatalım istedik; Türkiye yaklaşık 780.000 km² yüzölçümüne sahiptir. Bunun ancak 250.000 km²si yani üçte biri tarıma elverişlidir. Bu alanın da yarısından fazlası eğim, iklim şartları vb nedenlerle sulamalı, makineli modern tarıma uygun değildir. Türkiye toplam yüzölçümünün üçte ikisi yani geri kalan arazimiz dağlık, engebelik, ormanlık vd tarım dışı arazilerden oluşmaktadır.

Diyoruz ki; mevcut şehirlerimizin çok büyük kısmı tarım arazilerinin merkezlerine kurulduklarına göre bunların yatay yönde büyümesi demek en verimli tarım arazilerimizin şehirler tarafından işgal edilmesi demektir. Karadeniz, Akdeniz ve Ege sahilleri boyunca uzanan şehirlerin yatay yönde nereye doğru gelişeceğini sormuyorum bile. Bu yüzden 10-15 katlı binalar olmasın ama 4-5 kat da olsa şehirlerimiz daha dar alanda ve dikey olarak gelişmelidir.

Burada şunu hemen belirtelim ki; yatay yapılaşma olmamalı, insanlar tek tatlı bahçeli evlerde oturmamalı diye bir derdimiz yok. Keşke şehirlerimiz merkezi iş alanları dışında Batı ülkelerinde olduğu gibi bahçeli evlerden meydana gelse. Bizim derdimiz; "topraklarımız kıt ve bu kıt arazilerimizi yatay yönde büyüyen şehirlere kurban etmeyelim. O kadar bol toprağımız yok".

Bu konu başka nasıl anlatılabilir? Yöneticilerimize danışmanlık yapanların hiç mi Coğrafya bilgisi yok? Hiç mi Türkiye Coğrafyasını tanımıyorlar? Yoksa Amerikalarda tahsil gördüler de Türkiye'yi de ABD gibi 10 milyon km² alana sahip, milyonlarca km² düz toprakları olan bir yer mi zannediyorlar?

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ